دیدارێک لەگەڵ پابلۆ نیرۆدای شاعیر. سازدانی: ئێریک بۆکستێ

وەرگێرانی لە ئینگلیزییەوە: عەبدوڵا سڵێمان (مەشخەڵ)

وەرگێرانی لە فەرەنسییەوە بۆ ئینگلیزیی: پاتریک فرانک

تێبینی: بەشێکی ئەم چاوپێکەوتنە بە یەکەمجار لە پڕۆگرامێکی یەک سەعاتیی ڕادیۆیی بەناوی (نیرۆدا شاعیری هەردوو کیشوەری ئەمریکا)، بڵاو کرایەوە، کە ڕادیۆی کەنەدا لە ساڵی ١٩٧١دا پەخشی کرد. چاوپێکەوتنەکە بە زمانی فەرەنسیی ئەنجام دراوە، ئەو زمانەی کە پابلۆ نیرۆدا باش دەسەڵاتی بەسەردا دەشکا و لە دەیەی بیستەکانی سەدەی ڕابردوو لە زانکۆی سانتیاگۆ خوێندبووی. لێرەدا بۆ یەکەمجار تەواوی چاوپێکەوتنەکە بڵاو دەکەینەوە.

ئێریک بۆکستێ : ئەوانەی شیعری تۆیان خوێندبێتەوە،لە یەکەم نیگادا سەرنجیان بۆلای جیهانبینی کرێکارانی شیعرەکانتدا ڕۆیشتووە و هەندێکیش پێیان وایە تۆ شاعیرێکی سیاسیت.

پابلۆ نیرۆدا : من بەپێداگرییەوە پێت دەڵێم کە شاعیری سیاسی نیم. من ڕێگە بەو پۆلینکردنە نادەم کە جەغد لەسەر ناسینی من وەک نوێنەرایەتی ئایدیۆلۆژیای ئیلتزامی شیعریی دەکات. ئومێدی من وەک نووسەرێک ئەگەر ئومێدێک هەبێ، ئەوەیە کە دەربارەی هەموو ئەو شتانە بنووسم کە دەتوانم بیان بینم و دەستیان لێبدەم و بیانناسم و خۆشم بوێن یان ڕقم لێیان بێتەوە. بەڵام ئاڕاستەکردنی پەنجەی ئاماژە بە " جیهانی کرێکاران"ی من، وام لێدەکەی بە ڕێگەیەکی نائاگایی و پەیگیرانە ببمە قسەکەری (وتەبێژی) نیگەرانییەکانی کۆمەڵانی کرێکاران یان یەکێتییە کرێکارییەکان، کەمەش ئەسڵی مەبەستەکە نییە. من تەنها لە بەشێک لە شیعرەکانم زایەڵەی نیگەرانییەکانی جیهانی هاوچەرخم و نیگەرانییەکانی جیهانی ئەمریکای لاتینم. بەڵام ئەوە ڕەت دەکەمەوە کە لە ژێر تایتڵی شاعیری سیاسیی پۆلینبەند بکرێم.

ئەو شاعیرانەی کە هەرگیز بۆیان نەکراوە لەگەڵ هەستی خەڵکەکانیاندا لە پەیوەندیدا بن، یانیش ئەوانەی کە هەردەم بەدەربەست و کەمتەرخەم بوون و شیعریان بە هاندان و ئامۆژگاری لە ڕێی گوشینی واقیعەوە نووسیوە، زیاتر شاعیری سیاسی سەردەمی ئەمەن.

چونکە بەهەی دوورەدەستی شیعرەکانیانەوە لە بزووتنەوەی مەدەنیانەی گشتی و گەشەی جیهان، هاتوون بەشداریان لە ڕاگرتنی ئەو گەشەکردنە کردووە. ئەمەش بەو مانایەیە کە ئەو کەسانە – ئەو شاعیرانەی کە ئەم جۆرە لە شیعری سیاسیی دەنووسن- زیاتر شاعیر و نووسەری کۆنەپەرستن.

بەلای منەوە نووسین دەربارەی کرێکاران، نووسین دەربارەی کۆچ و کۆمەڵەکانیان(ئاپۆرەی خەڵک) بەرئەنجامی هەستەکانمە. ئەمەش هەر ڕەشکردنەوە نییە و هیچ پەیوەندیشی بەو ئایدیلۆژیایەوە نییە کە شیعرەکانم ئاڕاستە دەکات. من هۆشیارم بە سیستەمی کۆمەڵایەتی ئەمریکای لاتین و جیهان، وەک چۆن هۆشیارم بە ئەقیانووس و گوڵ و ژیان. ئەوە سروشتییە ئەو دیمەنەی زۆرتر جوڵاوتر یان گەشەسەندووتر و گەورەترە – کە سەرجەم مرۆڤایەتی پێوەی دەرگیرە- بەردەوام چاودێری بەشێک لە شیعرەکانم بکات. بەڵام بە گشتی ئەگەر بەشی سیاسی لە شیعرەکانم (کارەکانم) دەربکەی، ئەو بەشەی کە کەسێک پێی دەڵێ سیاسیی یان کۆمەڵایەتی ناگاتە یەک لەسەر چوار یان لەسەر پێنجی کارەکانم. بەڵێ هەمیشە ئەوە ڕەت دەکەمەوە کە پۆلینبەند بکرێم. ئەو پۆلینبەندییەی دەیەوێ پۆلینبەندەکی ناحەزانە و سەرپێیانەم بداتێ. من شاعیری مانگم. من شاعیری گوڵم، من شاعیری خۆشەویستیم. ئەمەش بەو مانایەیە کە من تێگەیشتن و تێڕوانینی کەنم لە شیعردا هەیە، ئەمەش بەرپەرچدانەوەی ئەوەی نووسیومە و ئەوەی دەینووسم نییە. بەرپەرچدانەوەی ئەو شیعرانەی لەبەڵاوانە بە گەشەی کۆمەڵگە و هەروەها بە پەرەسەندنی دەسەڵات و ئاشتی نووسیومن نییە.

ئەریک بەکستەر: تۆ ئێستا ئەمەت وت کە شاعیری ئەستێرە و گوڵ و خۆشەویستیت. دەشێ کەسێک ئەمەی بە زیاد بکات شاعیری بەرد و دار و ڕووبار و چیای ئەم کیشوەرە تازەیەی. زۆرجار بیر لە یەکەم گەڕیدەی ئەورووپی دەکەمەوە کە هەوڵیداوە ئەم جیهانە وەسف بکات. هێرناندە کۆرتێز (١)کە لە وڵاتی مەکسیکەوە نامە بۆ چاڕڵسی پێنجەم دەنووسێ، بە زەحمەت دەتوانێ وەسفی ئەوە بکات، کە دەیبینێ، لەبەر ئەوەی وشەی پەیوەستی نەدەزانی بە ئەو وەسفانە. چەند گرنگە ئەو گرفتەی کە بە جیهانی نوێ ناوزەد کراوە؟

پابلۆ نیرۆدا: لەمگەڕە با بڵێم کە ئەوە کێشە نەبوو. ئەوە کاری ئەمە بوو. کاری شاعیری ئەمریکای لاتین بوو کە ناو لە سەرجەم خولقاوەکانی جیهان بنێ. لەو کاتەوەی کە ناو، کە وشە، یەکەم شت بوو کە بوونی هەبووبێ بە زانیاری یان ناونانی شتە بنچینەییەکان. بەڵێ ئەمە لە دەخەی ڕێکخستنی شاردنەوە و بە نهێنیکردنی

مەتریاڵەکانین. ئەم زانیارییەش بە کیشوەرەکەی ئێمە بەتایبەتی لەم ساڵانەی دووایی، ئەو سەردەمەی کە دەستم بە نووسین کرد دوای دەیەی بیستەکان کە خوێندکارێکی زانکۆ و شاعیرێکی لاو بووم، خۆی نواند و هاتە بەرباس. بە هاوتاترین کلتووری سەرنجڕاکێش کلتووری ئەوروپی، بەتایبەتی کلتووری فەرەنسیی بوو. وە هەرچەندە ئێمە نووسەرمان هەن، نووسەرگەلێکی بەهرەدار کە تەنها بە زمانی فەرەنسی نووسیویانە. نووسەرە ئیکوادۆرییەکان ، ئەوانەی بەچاوێکی سووکەوە لە کیشوەرەکەی خۆیان دەڕوانی، نەیان دەزانی کە تەنها ئاراستەی خۆیان ناگۆڕن، بەڵکو زمانیشیان دەگۆڕن. جا وەک دژەکردارێکیش بە ئەم هەڵوێستە جوانیناسییە کە هەڵوێستێکی چینایەتیش بوو، ئۆلیگاریشە گەورەکانی ئەمریکای لاتین وا خۆیان دەنواند کە نوێنەری کلتوورێکی بەرزن و دەیانویست بە کۆمەڵگەی پێشکەوتووی ئەوروپی و خەڵکەکەیەوە پەیوەست بن. لەو سەردەمەدا جۆرێکی تایبەتی هونەر لە پێناو هونەر لە ئەمریکای لاتین برەوی هەبوو(باڵا دەست بووە).
ئەمە نە داهێنانی منە و نە هی ئەوانەشە کە لەو سەردەمەدا دەستیان بە نووسین کردووە، کە پاڵنەری بایەخی ئێمە بە وڵاتەکانمان و خەڵکەکانمان بن. ئێمە ئەم بیردۆزەیەمان دانەهێناوە. ئەم بیردۆزەیە هەر لە سەرەتاوە هەبووە و هەر لەگەڵ یەکەم شاعیرەوە هەبووە کە لە داگیرکەران یان گەڕیدەکان هاتۆتە دەرێ. ئەمە نموونەی ئێرسیلای (٢)شاعیرمان هەیە. بناغەدانەری شیعر لە وڵاتەکەم کە ئیسپانییە. نوێنەری چارڵسی پێنجەم،(٣) کە لەگەڵ یەکەم شەپۆلی داگیرکەران هات و دراماترین و سەرنجڕاکێشترین شتی لەسەر شیللی و هیندییە سوورەکان نووسیوە کە بە ماوەی ٣٠٠ ساڵ بەرگرییان لە ئازادی خۆیان کردووە. ئەوە ئێرسیلا بوو کە لەراستیدا هەڵگری ڤایرۆسی جۆغدبوونی ئێمە بوو. بەڵام لە سەدەی نۆزدە ئۆلیگاریشی دەوڵەمەندمان هەبوون کە کیشوەرەکەمانیان لەلایەن سەرمایەدارییەوە دەچەوساندەوە. ڕێی بە چینێکی ئەرستۆقراتی خۆشکرد کە لە چەوسانەوەی بەربڵاوی خەڵک بێتە دەرێ ئەمەش بووە هۆی جێکەوتەبوونی شێوازی ژیانێکی ئەوروپی. جا بەهۆی ملکەچبوونی ئەم کاریگەرییە و سەرسەختییەکەی کە تا ئەمڕۆش هۆشیاریانە یان ناهۆشیارانە گەلێ لە شاعیرەکان ویستویانە ببن بە ناوداری جیهانیی و لە ڕێگەی ڕۆشنبیری ئەوروپییەوە خۆیان بە ڕۆشنبیری یونیڤەرساڵی (جیهانیی) لێکهەڵپێکن. بەڵام ئێمە کەوتینە شوێن پێی هەڵگرتنی با و باپیرانمان. ئێمە دەبێ تێڕوانینمان بە ژیان سەبارەت بە دەستەنگی و ئازاری خەڵکەکانمان لەسەر ڕووپەڕێکی جوگرافیا و سەرزەمینێکی فراوان و ڕووداوگەلێکی مێژوویی گەورە و دیاردەگەلێکی سروشتی مەزن لە ئەمریکای لاتیندا وەلا بنێین. ئەمەش شتێکی نوێ نییە. بەڵام بەو

پەیڤی سەر بە نەوەیەکی نوێین و ململانێی چینایەتیش تا دێ زیاتر و زیاتر دەبێتە جێی بایەخ، ڕووبەڕووی خەباتی کەسی (شەخسی) و گەشەگیریی کرێکاران بووینەتەوە. بەم کارەشمان ئەو پەیوەندییەمان بڕی کە ئەمەی بە ئەلیگاریش دەبەستایەوە. بەدڵنیاییشەوە لەگەڵ ئەم شێوازە ئەوروپییەی کە بە ئاشکرا نەمردووە بیپاریزین چونکە لەوانەیە مرۆق باش و خراپی دۆخەکە لەناو یەک سەبەتەدا دانەنێت. ئەمەش بەو مانایەیە کە ئەمە کەلەپوورێکی مەزنی ڕۆشنبیری ئەوروپیمان هەیە کە ڕێزی لی دەگرین و پێی سەرسامین کە بە بێ ئەو کەلەپوورە نە دەتوانین بژێین و نە دەشتوانین وەکو نووسەر و بیرمەند بەرەو پێش بچین. ئەمە زۆر قەرزاری ڕۆشنبیری ئەوروپین. ئەرکی سەرشانمانە ڕۆشنبیری تایبەت بە خۆشمان دروست بکەین(دابهێنین). ئەمەش مانای ئەوەیە کە بایەخ بە کیشوەرەکەمان بدەین و خۆمان بین و ئەمەش ڕێگەیەکی سەختە. ڕێگەیەکی زۆر ڕەسەنیش، ڕێگەیەک کە هەندێکجار بەرەو بێتامیمان دەمانبات. باشە ئێمە نە لە بێتامی دەترسین و نە لە واقیع،کەچی لەگەڵ ئەوەشدا پەیوەندیی ڕۆشنبیرییەکانمان لەگەڵ وڵاتانی جیهان سروشتییانە قەبووڵە کاتێک دان بە پێویست بوونی شتێک لە ڕۆشنبیری ئەوروپیدا دادەنێین.

ئێریک بۆکستێ : ئەی ئەوە ئامانجی کتێبی کانتۆ جەنەڕاڵ(٤) نەبوو؟

پابلۆ نیرۆدا : کتێبی کانتۆ جەنەڕاڵ هیچ تیئۆرییەکی نەبووە. لەو ساتەوەی دەستم بە کارکردن کرد کۆمەڵێ بابەتم دۆزییەوە کە لە وێدا بوون. بە گشتی من دژ بە تیئۆرم. کتێبی کانتۆ جەنەڕاڵ کە ئیشێکی ئۆرگانیکییە و شێوازێکی تایبەت بەخۆی وەرگرت و ناهەوێت لە ڕیزبەندی (دۆخی)شیعری کلاسیکی دایبنێم. بەڵام لە کۆتاییدا شێوازێکی هاوشێوە(چوونیەک) هەیە سەرباری گشتی بوونەکەی تەنها مەسەلەی مەعریفەی(هەست پێکردنی) لەناکاو نییە بەڵکو ژیانی ئۆرگانیکی هەموو ڕۆژەی ژیانمە. بۆیە لە فراوانترکردنەوەی ئەم مەعریفەییەوە توانیم ئەم کتێبە بەهەمان دڵسۆزی و هەمان خۆشەویستی بۆ هەموو ناوچە و وڵاتانی کیشوەری ئەمریکا بنووسم. من تێبینی دەکەم کە بەرهەمی تاقیکردنەوەی لێکدانەوە جیاوازەکان لە توانایدایە ببێتە هۆی هێنانە دەرەوەی کارێک. باشتر بڵێم کتێبەکە لەگەڵ لەدایکبوونم یان لەگەڵ هەستپێکردنێکی لەناکاوی خۆم بە خۆم وەک نووسەرێک، دەستی پێکردووە. کانتۆ جەنەڕاڵ لە واقیعدا تەماحی ئەوەی هەبوو لەهەموو شتێکدا خۆی فراوان بکاتەوە و لە هەموو دیاردەکانی کیشوەری ئەمریکا ورد بێتەوە. تەنانەت لە هەندێ بەشی

وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاش لە باکووری ئەمریکا. بەڵام بە شێوەیەکی گشتی ئەو گۆشەی کەسێتی و شاعیری ئەمریکای لاتینە کە کیشوەرەکەی خۆی دەناسێ و دەیەوێت بچێتە نێو ئەو شوێنانەی کە هێشتا پێی ئاشنا نییە. ئەوە ئەو شیعرەیە کە کۆتایی نەهاتووە و دەکرێ لەلایەن سەرجەم شاعیرانی ترەوە درێژەی پێ بدرێ. ئەمەش کارێکی داخراو نییە ، بەڵکو کارێکە کراوەیە بە جۆرێک کە هەموو ڕەوت و داهێنانە تازەکان و هەموو کێشە نوێیەکانی ئەم کیشوەرە تازەیەی تیا ڕەنگ دەداتەوە.

ئێریک بەکستە : تۆ ئەم بەرەو مەعریفەی کیشوەرییە چۆن لێک دەدەیتەوە؟

پابلۆ نیرۆدا : لەڕووی مێژووییەوە ئەم بەرەو مەعریفە کیشوەرییە لەگەڵ بایەخی گۆشەی ئەلیگاریشەکان و چینەکان بە بەرژوازی گەورە لە ئەمریکای لاتین لە سەردەمی ڕۆبن داریۆ (٥)ڕێک دەتەوە. ئەوکات هەستێک هەبوو بەوەی مرۆڤ دەتوانێت ناوی شۆڕشی پێچەوانە لەو گەمەڕگەیانە بنێت. گەر بمانەوێت وشەیەکی تر بەکار بێنین، ئەو وشەیەش (ئەنتی بۆلیڤیاری)یە. بۆلیڤار(٦) لەڕوانگەی سەرتاپای کیشوەرەوە بیری دەکردەوە. ئازادیخوازانی وەک سان مارتن(٧) و سوکری (٨)و ئۆهیگینز (٩) هەمیشە بیریان لە ئەمەریکای لاتین دەکردەوە وەک تاکە کیشوەرێکی مەزن، تەقریبەن وەک یەک وڵات چاویان لێدەکرد. بۆیە بزووتنەوە سەربەخۆخوازەکان تەکەڵەی یەکتر دەبوون. بۆیە بۆلیڤار لە ڤەنزوێلا لە دایک دەبوو کەچی خۆی لە پیرۆ دەبینییەوە. سان مارتن ئەرجەنتینی بوو تا ئەوسەری ئیکوادەر نەوەستا. ئۆهینگز کە خەڵکی شیلی بوو ماشێنی ڕزگاریخوازی پیرۆی شکل و شێوە پێدا. لەهەمان کاتیشدا هەستی ناسیونالیستیش زۆر بەهێز بوو بەڵام ئەو هەستانە قەڵبەزەیان دەکردە نێو نیشتمانپەروەرییەوە. بەڵام بەرژوازی، بەرژوازی گەورەی دروستبووی دوای سەربەخۆیی کیشوەری ئەمریکای لاتین، بە چالاکی دیاریکراوی خۆی، ڕێگەی بەرچاوی خۆی بینی لە گۆشەگیر کردنی وڵاتانی ئەمریکای لاتین. ئەمەش پرسەیەکی زۆر درێژە کە بەشێوەیەکی ڕوون بەستراوەتەوە بە دەرەبەگایەتی و لەوەشەوە دووبارە بەستراوەتەوە بە ئیمپریالیزم. ئینجا ئەمریکای لاتین بوو بە چەند سندوقێکی بەسەریەک داخراودا. ئەمەش یانی سیاسەتی ملکەچکردنی ناوخۆیی کە ئیمپریالیزمی بەریتانیا و ئەڵمانیا و دواتریش وڵاتە یەکگرتووەکان کاریگەری گەورەیان لەسەر ئەم گۆشەگیرییەدا هەبووە. بەمەش ئاستەنگی پەیوەستبوونی عەمەلییان لەنێوان ئەو وڵاتانە پێکهێنا کە بە هەمان

زمان قسە دەکەن و سەربە هەمان ڕەچەڵەکن.

ئەم گەشەگیرییە تا ئەمڕۆش بەردەوامە. لەنێوان وڵاتانی خۆمان ئێستا تەنها زەمینلەرزەکان یان بزووتنەوە شۆڕشگێڕەکان یان بزووتنەوە تیرۆریستییەکانمان هەن. بەڵام سەبارەت بە ئەمریکای باکوور هەموو شتێک دەزانین. خوێنەری سەرەتایی و خوێنەری هاوچەرخ هەموو شتێک دەربارەی جیابوونەوەی خانمە ئەکتەرەکانی هۆلیود تەبیعیش گشت شتێک دەربارەی شازادە مۆناکۆش دەزانن. کەچی خەباتی کرێکاران و گەشەی کۆمەڵایەتی و ئەندامگیریی سەندیکا کرێکارییەکان و کارە زانکۆییەکان و تەنانەت ئەو کتێبانەش کە نووسەرە گران و ئاڵۆزخوازەکان دەینووسن بە زەحمەت لە سنوورەکانەوە دەپەڕنەوە. بەڵام بەهەرحاڵ بەپێی ماریارتیگی،(١٠) نووسەر و فەیلەسوفی ماتریاڵیستی پیرۆ، بزووتنەوەکەمان و ئەم نەوەیەی ئێستا جارێکی تر بە بیروباوەڕی بەلیڤارییەوە بیریان کردۆتەوە بەوەی کە کێشەی خەڵکی ئەمریکای لاتین یەک کێشەیە. ئینجا چەندین کارمان بەرهەمهێناوە کە شوێن پێی ئەم نموونەیە هەڵدەگرن و ئەمەش دۆزینەوەیەکی تازەیە. کتێبی کاتێ جەنەڕاڵ یەکێکە لەو کارانە. بەڵام پێموایە کە بیرۆکە سیاسییەکە کیشوەرانەیە، وە هەست و سۆزی نووسەرانی نەوەی نوێمان دوای نزیک بە سی ساڵ بەزۆری لەیەک ئەچن ئەمەش دەبێتە هۆی هاتنە دەرەوەی یەک شێوە لە بیرکردنەوە — بە تەبیعەتی حاڵ لەگەڵ جیاوازگەلێکی زۆر گەورە — وەک یەک کیشوەر کە هەمان گرفت و کێشەی نەخوێندەواری و نەزانی و دواکەوتوویی هەیە.

ئەریک بەکستەر : جەنگی ئەهلی ئیسپانیا پێدەچێت پێکدادانێکی هاوشێوەی لەمجۆرە بێت.

پابلۆ نیرۆدا :لەڕاستیدا جەنگی ئەهلی ئیسپانیا تێڕوانینێکی تازەی بەخشی بە ئەدەب و بەشێوەیەکی بەربڵاویش لە بەرهەمەکانی نووسەرانی ئەمریکای لاتین ڕەنگی دایەوە. ئەوە زۆر ڕوونە کە هیچ دیاردەیەک وەک جەنگی ئەهلی ئیسپانیا بە نووسەران و خەڵکی ئەمریکای لاتین لەمێژووی هاوچەرخدا پێ بایە نەبووە. ئەو جەنگی ئەهلییەش تێگەیشتنێکی فرەلایەن و فرە دەستەجەمعی فێرکردین سەبارەت بە کێشەکانمان و بۆچوونەکانمان. ئەمەش ساتی لەیەک نزیکبوونەوەی نووسەرانی ئەمریکای لاتینی بار هێنا. ئەوە ڕاستە کە ئێمە لەوە بووین. ڤالیجۆ (١١)و پاز (١٢)و من، کە ئەمەش ڕێگری لە جیاوازی بیروبۆچوونمان و بەرهەمی هەر یەکەمان نەدەکرد. بەهەرحاڵ پێموایە تۆ مافی خۆتە ئاماژەی پێبدەی و چونکە کاتێ ئەڵێم جەنگی ئەهلی لە

ئیسپانیا بە یەکجار یەکدەستی نووسەرانی ئەمریکای لاتینی ڕوو بە دیاردەیەکی مێژوویی نواند، بەو مانایەی کە کاریگەرییەکەی بە شێوەیەکی سروشتی لە گەشە و بەرەوپێشچوون لە کیشوەری ئەمریکای لاتین بەردەوام دەبێت.

ئێریک بێکستە : کەسانێک هەن دەربارەی ئەو جۆرە شیعرە دەدوێن و هاوتای دەکەن بە ماتریاڵیست و تەنانەت بە ماتریاڵیزمی مێژوویش.

پابلۆ نیرۆدا :پێمەوانییە شیعر لە ماتریاڵیزمی مێژووییەوە بهێنرێتە کایەوە. ئەمە بەو مانایەیە کە ماتریاڵیزمی مێژوویی توانایەکی زانسیی و فەلسەفییە کە سەرجەم دیاردەکان دەگرێتەوە. ئەگەر کەسێک ماتریاڵیزمی مێژوویی لە شیعرەکانمدا بدۆزێتەوە ئەوا ئەمە شتێکە لە دەرەوەی خۆم. من لە کارەکانی خۆمدا نە بەشوێن ماتریالیزم و نە مادیی بوونم و نە بەدوای ڕوحانییەتی مێژووییەوەم. من تەنها ئەنووسم و بەس. تەنها شتێک کە پێویستیم بە نووسینیەتی ئیرادەی نووسین و کاغەز و قەڵەمی ڕەساسە. هەموو ئەو تێڕوانینانەی خەڵک دەربارەی شیعری من هەیانە، بە من شتگەلی دەرەکین. ئەگەر کەسێک پەیوەندییەکی فەلسەفی بدۆزێتەوە ئەوە بەرپرسیارێتی (کێشەی)من نییە. من دەرگا بەکراوەیی بەڕووی هەموو ئەمانە دەکەمەوە. بەڵام بە شێوەیەکی گشتی ئەتوانم بڵێم من کەسێکی ماتریالیستیم لەناو مانای شیعریدا. ئەمەش مانای وایە من ناتوانم قسە بکەم یان گەرانی بڵێم یان بنوسم تەنها لەسەر شتە هەستپێکرا و بینراوەکان نەبێ. ئەگەر خەڵک ئەمە بە ماتریاڵیزم دەزانن، ئەوا من ماتریالیستم.

ئێریک بێکستە : من لەڕێدا وای بۆ دەچم تۆ بیر لەو گفتوگۆیانەی کە دەربارەی مرۆڤایەتین، دەکەیتەوە، لەبری هەڵاتن لە سادەگەریی لە ڕووی ژیانی ڕاستقینەدا.

پابلۆ نیرۆدا :من هیچ تیئۆرییەکم سەبارەت بە مرۆڤ نییە. من تیئۆرم سەبارەت بەو پێڵاوە هەیە کە نیازم وایە بیکەم کاتە پێلاوەکانم دەدڕێن یان کاتە جلەکانم کۆن و پەرپووت دەبن. بەڵام نازانم مرۆڤ چییە. من خۆم مرۆڤێکی زیندووم و ژیانیش بیرکردنەوە نییە لەوەی کە بەهەزی (مرۆڤ) بە چ مانایەک دێت؟ڕەنگە ئەو شتە بە کە من بایەخی کەمتر پێ دەدەم لە وەستایەکی فیتەر یان زانایەکی زەمیناسی بە ئەزموون کە مرۆڤیان زۆر بەلاوە گرنگە. بەڵام ئەم موناقەشە بێکۆتاییەی مرۆڤ چییە زۆر هەڵدەگری تا ئەو ئاستەی کە بەلامەوە گرنگ نییە. ئەمە دەزانین لە دایک بووینە و دەشمرین و

تاد، بەڵام لەنێو هەموو ئەمانەدا زۆر زەحمەتە یان زۆر ئاسانە شت بڵێین. من هیچ پەیوەندییەکم بەمەوە نییە و ناشزانم چی لە دەوروبەری دەگوزەرێ. ڕەنگە ئیدراکێک زۆر جیاواز بێت لە ئایدیالیزمی فەلسەفی وەک موناقەشەی شتە ئەبەدییەکان کە هیچ چارەسەرێکی نییە. بەشێوەیەکی گشتی من شاعیرێکی عەمەلیم. شیعریش پێ بە مانای عەمەلیبوون ، عەمەلییە. بۆ نا؟ بۆچی شیعری عەمەلی وەک شیعری بەکەڵک چاولێدەکرێ.ئەمە بۆچی گرنگ نییە؟ ئەمە بۆچی خەون نییە؟ بەڵام هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی دژبەیەک لەنێوان ئەم هەستە جیاوازانە، ئەو شتەیە کە من تێی ناگەم. بەڵام بە نسبەت ئەو ڕاکردنەی کە دەچێتەوە سەر سیستەمێکی فەلسەفی تایبەت، یان دەچێتەوە سەر گفتوگۆیە بێکۆتاییەکان و زیادکردنی تابعێکی ئیستاتیکی بە بیانووەکان، کە لەوانەیە ئەمە پێویست بێت وەک ئایین، لەوانەیە کەشکردنی لوغز ئەو کەشکردنە بە بەرەو دۆزەخ. بەڵام لەم جیهانەدا بەئەندازە سەرقاڵین تا ئەو ئاستەی ئەگەر نیشانی بدەین کە لێکۆڵینەوە بەدرێژایی چەندین سەدە بەکەڵک بووە، ئەی باشە بۆچی بەشێوەی ئەشکەنجەی ئەوانی تر بەردەوامی هەیە؟ من فەیلەسوفەکان جێدەهێڵم تا بە ئازادی بەردەوام بن بە ئەوەی لە خۆیان بپرسن ئەو مرۆڤە کێیە و چییە؟ بەڵام لە من مەپرسە چونکە من بە تەواوی هیچ شتێک دەربارەی ئەو پرسیارە نازانم.

ئەریک بەکستە : حەز دەکەم بگەڕێینە دواوە بۆ ئەو جێیەی کە دەربارەی ناتەبایی زمانی شیعریی، لە نێوان کردەیی و نا کردەیی شیعریدا دەدوای.

پابلۆ نیرۆدا :سەرەتا پێویستە بیربکەینەوە لەوەی کە جۆرێک هەیە بۆ شیعری سادە و ڕاستەوخۆ، وە جۆش هەیە بۆ ئەزموون و شیعری ئەزموونگەری و گەڕانی زمان و هەورەها ئەو شاعیر و نووسەرانەش کە بەشێوەیەکی گشتی هەست بەوە دەکەن کە پێوانەکانی زمان و گوزارشت لە ساتەوەختێکی تایبەت لە بیروباوەڕ و سنوورەکانی بیرۆباوەڕیان بەس نییە. لەمەشەوە گەڕانی بەردەوام و قوتابخانەی بەردەوام و بزووتنەوە ئەدەبییەکان لەدایک دەبن. کەس ناتوانێ سیستەمی ئیستاتیکا و هونەر و گەڕانی جلوبەرگ ڕەت بکاتەوە، بەڵام ئینجا لە وەڵامی قوتابییەکدا ئەمەوە بەڵم تەنانەت هەتا تۆزێک لە دژەکردار، تۆزێک لە دژە کاری نهیلیستی و وێرانکەریش بێت هەندە روحی دیاریکراو هەن کە تەنها بە شیعرەوە قەتیس نامێنن، بەڵکو پەل دەهاون بۆ سەرجەم هونەرەکان بەتایبەتی هونەری وێنەکێشان.
با لێرەوە دەربارەی شیعر و وێنەکێشان بدوێین. لەگەڵ گەشەی

بەرژوازی و دروستبوونی شارە گەورەکان، نووسەران و شێوەکاران لە تێگەیشتنی خەڵکی ئاسایی و زۆربەی زۆری خەڵک دوورکەوتنەوە. ئەم دیاردەیەش لەسەرەتای ئەم سەدە پیشەسازییە گەورەیەی بەرژوازییەوە دەرکەوت. ئێمە ئەم دیاردەیەمان نەدەبینینی. نەمان دەتوانی ڕوانین و لێکدەینەوە لەو ئاستەنگانەی کە هەن، ڕەت بکەینەوە. بەڵام ئێمەی شاعیرەکی ڕۆمانتیکی، گۆتە(١٣)، شیللەر(١٤)، کیتس(١٥)، بایرەن(١٦)، یان ڤیکتۆر هیگۆ(١٧) لەگەڵ دەستپێکی ئەم سەدەیەی گەشەی مەزنی پیشەسازی بەرژوازیدا دیار نەمان.(ونبوون). شاعیران خۆیان گۆڕی، خۆیان گۆڕی بە تایبەتمەند. ئەو مەعریفە و هەست و ونەستانە هەڵاتن کە لە خیلالی نووسینی ئاسایی و مەجازییەوە ڕێیان بە دەکراوە و لە هونەری وێنەکێشاندا (شێوەکاریدا) خۆیان بەرجەستەکردەوە. لەو کاتەدا بەکردار شوێنەکیان بە هونەر چێکردبوو، بەو ئیعتبارەی کە شتەکی تایبەتە بە چینەکی تایبەتی چەنراو لە بەرژوازی گەورە. بەرژوازی بچووکیش لەڕێگەی ڕوحەکی ڕێگری چینایەتییەوە ویستی بەڕێگای تایبەتی خۆی ئەو وانەیە لە بەرژوازی گەورەوە ئیستیعاب بکات. بەرژوازی بچووک نەیتوانی لەگەڵ کرێکاراندا ڕێ بکات بەڵام لەگەڵ پارەدارە گەورەکاندا توانی.

سەرپاکی ئەم دیاردە ئابوورییە ڕەنگدانەوەی خۆی هەبوو. چۆن لەڕێگەی گۆڕینی مێژووی ئابووری و پەیوەندییە چینایەتییەکان خۆمان ڕابەرایەتی بکەین تا خۆمان بگەڕێنینەوە بە ئەو دۆخە تازەیەی شتەکان؟چۆن بەسوودوەرگرتن لە هەموو میتۆدەکانی پڕەپاگەندە وەک شێوەکانی تەجریدی، خۆمان بگەڕێنینەوە سەر ئەو ڕێگەیەی کە دوور کەوتنەوە لەمان و تاد. لەو ڕێگەیەی کە گەلە کاری مەزنی هەنایە بەرهەم، کارگەلەک کە زۆر دوور بوون لە هەستی خەڵکی. ئەی کە ڕاستە خەڵک یان شێوەکارە ئەبستراکتەکان، یان زۆربەی شاعیرە سەرڕاستەکان ڕاستن؟

من خۆم لەم کێشەیە بەبەری ناکەم.چونکە شیعرەکانم بە تێگەیشتن زۆر قورس بوون. بەڵام ئەتوانم شتەک بەڵێم : شیعرەکانم گوزارشتن لە دەسەزیەکی ڕێها. ڕەنگە ئەمە حاڵی شاعیرانی تریش بێت. بەڵام وەک قوتابخانەی شێوەکاری، یان شانۆیی، یان فیلمسازی، یان شیعر، یان پەخشان، یان مۆسیقا خۆی بەتەواوەتی لە خەڵک جیا دەکاتەوە. ئەبینیم ئەمەش لەسەر ڕێیەکی هەڵەیە، ئەبینم لە کوێڕە کەڕانەکە کە زۆر بە ناکات. بەڵام لەلایەکی ترەوە من نە خۆم ڕێت دەکەمەوە — دیارە تەواو بەهوودەیە خود ڕێت بکرێتەوە — نە لێکدەینەوەی بەردەوام و نە فراوانترکردنەوەی توانایەکانی گوزارشتکردنیش. بەیە ئەمانە ئەو کێشانەن کە نە بە ڕێخنە و نە تەنانەت بە چاودێرییەکانمان(تێبینییەکانمان) و نە بە بەرهەمەکانمان

نایگەیەنێ. بەڵکو لە خیلالی پەیوەندی هێزە کۆمەڵایەتییەکان دەیگەیەنێ. کاتە چین خەبات دەکات، کاتە هەلومەرجی ئینسان گەردوونیانە هەستەکی نوێ وەردەگرێ نەک تەنها لە هەندێ وڵاتی تایبەت.- با روونتر بڵێین کاتە ڕۆژئاوا دەبێتە سۆشیالیست – پاشان لەوانەیە فەرمەبەندییەکی جیاواز ببینین یان ڕێڕەوی ڕۆژهەڵاتناسی کە ئەدەبی خۆیەکیی بتوانێ بێتە مەیدان بۆ ئەوەی ئەدەبێکی پۆپۆلیستی یان لێکۆڵینەوەیەکی هونەریی یان ئەزموونگەرایی بەبێ خودگەرایی و ئیندیقیجواڵییەتی توندڕەوانە بێت، کە لە توانایدا بێت بەشدارییەکی بنچینەیی هونەر و هونەر هاوچەرخ و هونەری داهاتووگەرایی، پێشکەش بە کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بکات.

-________________

سەرچاوە :

Memorious issue 4
A Journal of new verse and Fiction
March 2005
http://www.memorious.org/?id=76

پەراوێز و ژێدەرەکان عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ) ئامادەی کردوون.

(١)هەرناندە کۆرتێز : ساڵی ١٤٨٥ لە ئیسپانیا لەدایکبووە. زانکۆی سالەمەنکا تەواو دەکات و بایەخ بە کاروباری سەربازی دەدات. پاشان دەبێت بە گەڕیدە و خولیای گەشتی دەبێ. ساڵی ١٥١١ دەچێتە کوبا و ١٥١٨ دەچێتە مەکسیکە وەک فەرماندەی سەربازی خزمەت دەکات.ساڵی ١٥٤٧ لە ئیسپانیا بە هەمیشە چاو لێک دەنێ.
(٢)ئێرسیلا : شاعیر و سەربازی ئیسپانی لە ساڵی ١٥٣٣ لە ئیسپانیان لە دایکبووە و ساڵی ١٥٩٤ کۆچی دوایی کردووە. بە داستانە شیعری لا ئەروکانا ناوبانگی پەیدا کردووە.
(٣)چارلەسی پێنجەم : (١٥٠٠-١٥٥٨) ئیمپەراتۆری ئەڵمان و پاشای ئیسپانیا بووە.
(٤)کانتۆ جێنێڕاڵ : دەیەمین کتێبی شیعری پابلۆ نیرۆدایە. یەکەمجار لە وڵاتی مەکسیک ساڵی ١٩٥٠ چاپ و بڵاو کرایەوە. ئەم کۆشیعرە لە پانزە بەش پێکهاتووە و ٢٣١ شیعر لە خۆ دەگرێت.
(٥)ڕۆبن داریۆ : شاعیری نیکاراگوا ساڵی ١٨٦٧ لەدایکبووە و لە ساڵی ١٩١٦ مردووە. نوێنەری ڕەوتی ئەدەبی نوێیە لە زمانی ئیسپانیدا.نازناوی شازادی شیعری ئیسپانی و بە باوکی ڕۆحی شیعری

ئیسپانی نوێ دادەنرێت.
(٦) بۆلیڤاری : ڕابەری سیاسی و سەربازی ڤەنزوێلا لە ساڵی ١٧٨٣ لە دایکبووە و لە ساڵی ١٨٣٠ مردووە.
(٧) سان مارتن : ژەنەڕاڵی ئەرجەنتینی و ڕزگاریخوازی ئەمریکای باشوور لە ساڵی ١٧٧٨ لە دایکبووە و لە ١٨٥٠ مردووە. یەکێک بووە لە سیاسییە راستگۆکانی نێو مێژووی ئەمریکای باشوور.
(٨) سوکری : ئەنتۆنیۆ خۆسێ سوکری ڕابەری سەربەخۆخوازی ڤەنزوێلا لە ساڵی ١٧٩٥ لە دایکبووە و لە ساڵی ١٨٣٠ مردووە.
(٩) ئۆهینگز : بێرناردۆ ئۆهینگز ڕیکیلمی لە ساڵی ١٧٧٨ لە دایک بووە و لە ساڵی ١٨٤٢ مردووە. یەکێک بووە لە ڕابەرە بەناوبانگەکانی خەباتی وڵاتی شیللی بۆ سەربەخۆیی.
(١٠) ماریاتیگی : خوسێ کارلۆس ماریاتیگی ڕۆشنبیر و ڕۆژنامەنووس و فەیلەسوفی سیاسی و کۆمۆنیست پیرۆ ساڵی ١٨٩٤ لەدایکبووە و لە ١٩٣٠ مردووە.
(١١) ڤالیجۆ : سیزەر ئەبراهام ڤالیجۆ شاعیر و نووسەر و شانۆنامەنووس و ڕۆژنامەنووسی پیرۆیە و لەساڵی ١٨٩٢ لەدایکبووە و لەساڵی ١٩٣٨ مردووە. تا لە ژیاندا بوو تەنها سێ کتێبی شیعریی بڵاو کردەوە.
(١٢) پاز : ئۆکتاڤیۆ پاز شاعیری مەکسیکی و براوەی خەڵاتی نۆبڵ لە ساڵی ١٩١٤ لەدایکبووە و لە ساڵی ١٩٩٨ مردووە.
(١٣) گۆتە : جۆهان گۆتە شاعیر ونووسەری گەورەی ئەڵمانیا لە ساڵی ١٧٤٩ لە داکبووە و لە ساڵی ١٨٣٢ مردووە.
(١٤) شیللەر : جۆهان کریستۆف فریدرک شیللەر شاعیر و فەیلەسوف و پزیشک و شانۆنامەنووس و مێژوونووسی ئەڵمانیا لە ساڵی ١٧٥٩ لە دایکبووە و لە ساڵی ١٨٠٥ کۆچی دوایی کردووە.
(١٥) کیتس : جۆن کیتسی شاعیری ڕۆمانتیکی ئینگلیزی لە ساڵی ١٧٩٥ لەدایکبووە و لە ساڵی ١٨٢١ کۆچی دوایی کردووە.
(١٦) جۆرج گۆردن بایرۆن شاعیر و سیاسەتمەداری بەریتانیا لە ساڵی ١٧٨٨ لە دایکبووە و لە ساڵی ١٨٢٤ کۆچی دوایی کردووە.
(١٧) ڤیکتۆر هیگۆ : شاعیر و ڕۆماننووس و یەکێک لە بەناوبانگترین نووسەری فەرەنسی ساڵی ١٨٠٢ لەدایکبووە و لە ساڵی ١٨٨٥ کۆچی دوایی کردووە.
جەنگی ئەهلی ئیسپانیا : جەنگی ئەهلی ئیسپانیا لە ساڵی ١٩٣٩ تا ساڵی ١٩٣٩ درێژەی کێشا کە جەنگی نێوان کۆمارییەکان و ئەنارکیستەکان و کۆمۆنیستەکان بوو دژ بە ناسیونالیستەکان. لە ئەنجامدا ناسیونالیستەکان لە سەرەتای ساڵی ١٩٣٩ سەرکەوتن و تا ساڵی ١٩٧٥ دەسەڵاتی ئیسپانیایان بەدەستەوە بوو. جەنگەکە دوو ساڵ

و هەشت مانگ و دوو هەفتە و یەک ڕۆژ بەردەوام بوو. زیاتر لە یەک ملیۆن کەس بوون بە قوربانی ئەم جەنگە.
شازادە مەناکۆ : بنەماڵەی دەسەڵاتی وڵاتی مەناکۆیە کە وڵاتێکی بچووکە لە کیشوەری ئەوروپا و سێ لای فەرەنسایە و چوارەم لای دەریای سپی ناوەڕاستە.سیستەمی حکومڕانی پاشایەتییە.

تێبینی : ئەم دیدارە لە گۆڤاری نما ژمارە ٥١ ی ساڵی ٢٠٢١ بڵاوبۆتەوە.